

STAREA JURIDICĂ A EVREILOR ȘI IMPLICAȚIILE COTIDIENE ALE LEGISLAȚIEI ANTIEVREIEȘTI 1940 – 1944

Lya Benjamin

1. Definirea calitatii de evreu și împărțirea evreilor pe categorii

Primul Decret-Lege prin care s-au pus bazele noului statut juridic al evreilor în societatea românească a apărut în august 1940, înainte de proclamarea Statutului Național Legionar, fiind promulgat sub semnătura regelui Carol al II-lea, al inginerului Ion Gigurtu, președinte al Consiliului de Miniștri și al ministrului de Justiție I. V. Gruia.

Au fost stabilite: criteriile de definire a calității de evreu; împărțirea evreilor în categorii; drepturile, restricțiile și interdicțiile pentru evrei. S-a reglementat starea juridică a evreilor în cele trei sectoare ale vieții publice: spiritual, politic și economic.

Conform acestui Decret-lege erau socotiți evrei cei care aparțineau de cultul mozaic, care s-au născut din părinți de religie mozaică nebotezați, creștinii (adică botezații în religia creștină la naștere sau după aceea), dacă s-au născut din părinți de religie mozaică sau din mamă creștină, dar tată mozaic. Prin această ascendență, noii născuți erau considerați că poartă *“în sângele lor destinul unei incompatibilități morale, spirituale și organice cu românul de sânge”*. În categoria evreilor au intrat și *“evreii de sânge atei”*.

Stabilind calitatea de evreu, legea i-a împărțit pe evreii din România în trei categorii. Din categoria întâia făceau parte evreii veniți în România după 1918. În categoria a doua intrau cei exceptați, respectiv: cei naturalizați prin lege individuală până în 30 decembrie 1918; cei naturalizați colectiv pentru participarea la Războiul de Independență din 1877; cei ce locuiau în Dobrogea și au dobândit naturalizarea prin legile din 1879, 1909, 1912; cei ce au luptat în războaiele României, cu excepția celor căzuți prizonieri sau dispăruți individual; cei răniți, decorați, citați cu ordin pentru acte de bravură în timpul războiului, urmașii celor morți în războaiele României și urmașii celor cuprinși în aliniatele precedente. Dar conform precizării legiuitorului, nici cei din această categorie nu intrau în comunitatea națională românească, deoarece nu aveau dreptul să dobândească funcțiuni publice, să aibă sau să dobândească proprietăți rurale, să participe la conducerea și activitatea politică a țării, să fie militari de carieră.

În categoria a treia intrau cei necuprinși în primele două, adică marea masă a populației evreiești din teritoriul Vechiului Regat încetățenită colectiv prin legile din 1919, legi consfințite de Constituția din 1923. Evreii din categoriile I și III nu puteau fi funcționari publici de nici un fel, avocați, experți, membri în consilii de administrație ale întreprinderilor de orice natură, comercianți în comunele rurale, comercianți de băuturi alcoolice, tutori sau curatori ai handicapaților de religie creștină, militari, exploatare sau închirietori de cinematografe, editori de cărți, ziare, reviste, jucători în asociațiile sportive, oameni de serviciu în instituțiile publice ș.a.

Pentru evreii din categoria I-a urma să se precizeze, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri, limitele între care puteau exercita îndeletnicirile și profesiunile libere. Cei din categoria a III-a puteau profesa diferite îndeletniciri în afară de cele precizate în decret.

Legile antievreiești elaborate în perioada Statului Național Legionar (peste 20 de decrete-legi) și apoi după înlăturarea legionarilor de la putere au inclus prevederile enunțate în Statutul juridic din 8 august 1940, mergând însă pe linia restrângerii drepturilor și a exceptărilor acordate de legea carlistă.

În anii guvernării regimului antonescian, definiția calității de evreu formulată de I. V. Gruia a suferit câteva modificări prin care s-a lărgit sfera celor care au fost cuprinși în categoria evreilor.

Dacă în viziunea legii lui Gruia erau socotiți evrei cei de religie mozaică și cei născuți din părinți evrei mozaici, în definițiile din legislația antievreiască antonesciană erau socotiți evrei cei cu ambii părinți evrei sau doar unul, fără a se mai disocia dacă ei sau părinții lor sunt sau nu botezați în altă religie decât cea mozaică; *“taina botezului nu putea să schimbe destinul sângelui mozaic”*.

Astfel, dacă Decretul-lege din 8 august 1940, un creștin născut din părinți de religie mozaică dar botezați era considerat român – și putea fi militar de carieră – aceeași persoană, conform Legii învățământului din 11 octombrie 1940 nu mai era admis ca elev sau student în școlile românești de grad primar, secundar sau superior de stat sau particular și nici în școlile celorlalte etnii; conform legilor pentru trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului nu putea stăpâni, dobândi sau deține proprietăți rurale; după legea pentru românizarea personalului nu mai putea fi funcționar particular, deși, potrivit legii din 8 august 1940 (care nu fusese abrogată), putea practica avocatura.

În legislația antievreiască de după septembrie 1940, fiecare lege conținea un articol special de definire a calității de evreu, *“determinarea situației de evreu fiind esențială pentru aplicarea unei legi sau alteia”*, criteriile de stabilire a apartenenței la evreitate difereau însă de multe ori de la o lege la alta. În legea pentru trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului ca și în legea pentru trecerea imobilelor urbane în patrimoniul statului, erau socotiți evrei *“aceia având ambii părinți evrei sau numai unul (nu se specifică dacă se are în vedere tatăl sau mama), fără distincție dacă ei sau părinții lor sunt sau nu botezați în altă religie decât cea mozaică”*; în legea pentru reglementarea situației evreilor în învățământ și în legea privind românizarea personalului în întreprinderi erau *“socotiți evrei cei născuți din ambii părinți evrei sau numai din tată evreu definitorie fiind apartenența tatălui”*, în Decretul-lege privind funcționarea colegiului medicilor apare formularea de *“medici etnici evrei, de religie mozaică sau creștinați”*; în Statutul militar al evreilor se trimite la definiția din Legea Gruia din 8 august 1940; în Decretul-lege privind anularea contractelor de ucenicie în curs ale ucenicilor evrei, erau considerați evrei nu doar cei cu părinți evrei, ci și cei cu un părinte sau cu un bunic evreu; în Decretul-lege pentru recensământul de sânge evreiesc erau socotiți evrei *“cei care au amândoi sau unul din părinți sau măcar unul din bunici din partea tatălui sau a mamei de sânge evreiesc”*. Erau considerați *“părinți și bunici de*

sânge evreiesc aceia care aparțin sau au aparținut vreodată religiei mozaice sau sunt sau au fost înscriși vreodată la o comunitate israelită”.

Nu a existat deci o concepție unitară cu privire la încadrarea unei persoane în categoria de evreu.

Definirea calității de evreu prin articole de lege demonstrează că era acuzată însăși evreitatea. Pe această bază au fost operate o seamă de reglementări legislative, precizându-se situația juridică a diferitelor categorii de evrei și privilegiile în cazul unor persoane pe “*jumătate*” sau pe un “*sfert*” evrei. Ce-i drept au fost și cazuri de asimilare a unor evrei cu românii. O lege în acest sens a fost promulgată în iulie 1943: pe baza ei, până la 23 august 1944 au fost asimilați cu românii circa 79 de evrei, printre care avocatul S. Rosenthal, filologul Aurel Candrea, H. Sanielevici, medicul dr. N. Blatt, Ferdinand Gingold ș.a.

Recunoașterea unor merite individuale ale unor personalități evreiești nu a schimbat însă situația juridică a etniei evreiești, în general, în societatea românească.

2. Instaurarea statutului naționalist-creștin și totalitar.

Noi măsuri de legiferare a românizării și stării de drept a evreilor.

Amplificarea și extinderea măsurilor și a legislației antievreiești pentru eliminarea cvasitotală a evreilor din viața societății românești sunt legate, nemijlocit, de evenimentele din 5, 6 și 14 septembrie 1940, de instaurarea statutului național legionar, ce se autodefinia naționalist-creștin și totalitar.

Statul autointitulat al naționalismului integral și totalitar respingea liberalismul economic, ca pe un pericol pentru ființa națională a poporului român. “*Învățămintele istorice impuneau o economie dirijată și o românizare rapidă a vieții economice*” – se arată într-un articol intitulat “*Fundamentarea istorică a românizării ca o metodă care se impune de necesitățile momentului atins de statul român*”.

Românizarea încorporea în sine ideea eliminării treptate a populației evreiești din toate structurile vieții economice, sociale și culturale.

Legislația pe baza căreia se înfăptuia acest proces, în conținutul ei, era rasistă și discriminatorie. Nu viza toți cetățenii, ci doar populația evreiască, discriminată pe criteriul apartenenței ei etnice și religioase. Evreii au fost expropiați de bunurile lor nu ca o măsură de pedeapsă pentru încălcarea legilor în vigoare; au fost eliminați din profesiunile lor nu pentru că s-ar fi demonstrat incompetența sau inutilitatea lor profesională; au fost decretați ostili nu pentru că s-ar fi găsit dovezi că au comis acte antistatale, ci au fost desființați prin lege civic, material, profesional și moral, deoarece – datorită ascendenței și descendenței lor etnice și apartenenței la religia mozaică – erau considerați “*rasă inferioară*” și incompatibili cu societatea românească. Pe acest criteriu au fost anulate toate drepturile cetățenești acordate și garantate populației evreiești prin Constituția din 1923, introducându-se principiul inegalității în drepturi în fața legii.

Legile elaborate în perioada Statului Național Legionar (peste 20 de decrete-legi) și apoi după înlăturarea legionarilor de la putere, au aplicat

prevederile enunțate în Statutul juridic publicat la 8 august 1940, mergând însă pe linia restrângerii drepturilor și a exceptărilor acordate de legea carlistă. Astfel, în lunile septembrie-decembrie 1940, restricțiile s-au înăspriț față de situația din luna august, după cum urmează: dacă prin legile din august s-a mai menținut pentru evrei dreptul să frecventeze învățământul de stat și particular de diferite grade, într-un procent de 6%, legislația antonesciană a anulat acest drept, interzicând total accesul evreilor în învățământul de stat și particular de toate gradele; legea din august a interzis evreilor din categoria I și III să fie colportori de imprimare românești; legea antonesciană a extins această prevedere și asupra celor din categoria a II-a; legea din august dispunea că regimul cultului mozaic rămâne sub protecția normelor constituționale, regimul antonescian a scos cultul mozaic de sub protecția normelor constituționale și a legii pentru regimul general al cultelor; tăierea rituală a fost interzisă din august, interdicția s-a menținut; regimul antonescian a început închiderea cimitirelor evreiești; s-a suprimat subvenția pentru cultul mozaic; decretul din august nu interzicea evreilor să fie artiști, regimul antonescian a legiferat îndepărtarea tuturor artiștilor evrei din teatrele românești de stat și particulare, chiar și a evreilor din categoria a II-a; în august 1940 evreii încă mai rămăseseră membrii în anumite societăți profesionale; în timpul guvernării antonesciene ei au fost excluși din Societatea Scriitorilor Români, din Societatea Compozitorilor, Sindicatul artiștilor; legea din august interzicuse tuturor categoriilor de evrei să dețină proprietăți rurale, dar le-a dat dreptul să le vândă conform prevederilor legale; legea antonesciană a dispus exproprierea imediată a tuturor proprietăților rurale a evreilor de orice categorie. În domeniul industriei și a comerțului, legea antonesciană a interzis și evreilor de categoria a II-a să fie agenți oficiali de bursă; au fost loviți micii comercianți, mulți dintre ei obligați să-și închidă magazinele; s-au numit comisari de românizare pe lângă comercianții și industriașii evrei. În domeniul muncii și sănătății, legislația din august 1940 interzicuse evreilor din categoriile I și III să fie medici la stat, conform legislației antonesciene a fost concediat tot personalul evreiesc din domeniul sanitar, inclusiv evreii din categoria a II-a: Colegiul medicilor a eliminat medicii evrei, li s-a luat dreptul de a îngriji pacienți creștini, evreilor li s-a interzis să practice profesiunea de farmacist; în domeniul justiției, prin legea din august au fost concediați funcționarii judecătorești din categoriile I și III, prin legislația antonesciană au fost eliminați inclusiv cei din categoria a II-a; legea din august interzicuse exercițiul profesiei avocaților din categoria I-a și a III-a, dar li se lăsase dreptul de a-și lichida afacerile în termen de 6 luni; legea antonesciană a interzis exercitarea profesiei pentru avocații din categoriile I și III, fără respectarea dreptului de lichidare, iar avocații din categoria a II-a aveau dreptul de a pleda și a da consultații numai evreilor persoane fizice. Unele excepții au fost făcute în favoarea invalizilor, orfanilor de război și a unora dintre decorați; dacă Decretul-lege din 8 august stipulase pentru evreii din categoria I-a și a III-a transformarea obligațiilor militare în obligații fiscale, Decretul-lege din 4 decembrie 1940 privind statutul militar al evreilor stipula excluderea din serviciul militar a tuturor categoriilor de evrei.

Noua legislație antievreiască a mers deci din primul moment mult mai departe cu măsurile antievreiești decât cele preconizate (ce-i drept și ele foarte dure) de regimul autoritar al regelui Carol al II-lea.

3. Căile și etapele românizării

Cu toate acestea, metodele de românizare ale mareșalului Antonescu se deosebeau de cele legionare, bazate pe jaf și violență.

Mareșalul, ca om al *“ordinii și disciplinei militare”*, a condamnat metodele legionare de românizare care, printre altele, produceau și o deturnare a bunurilor către jefuitori, în dauna statului, *“principalul beneficiar al românizării”*.

Conducătorul statului era pentru *“calea legală”*: totul trebuia să se desfășoare pe baza unei legislații *“bine gândite”*, *“nu numai pentru evitarea haosului, dar și pentru a avea o acoperire în fața viitorimii; tot ce este bun evreiesc trebuie să aibă o soluție care să fie aplicată în mod definitiv, ca să nu mai avem discuții în această privință la încheierea păcii. Totul trebuie situat pe baze juridice clare, dând dreptul acesta de despăgubire care se cuvine proprietarilor expropiați (menționăm că în fapt nu s-a acordat nici o despăgubire, amânându-se această problemă până după terminarea războiului – n.n), fie că au fost loviți de noi și aruncați în Transnistria, fie că au dispărut total și nu mai știm numărul lor nu ne este îngăduit să ne prezentăm la încheierea păcii cu această problemă deschisă”*, spunea mareșalul, în ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941.

În fapt, românizarea fie că se înfăptuia pe baza unui cod de legi, fie că se înfăptuia prin măsuri administrative, era abuzivă și discriminatorie în esența ei: ea însemna violarea dreptului de proprietate al evreilor – și doar al evreilor – într-o societate în general bazată pe proprietate privată; violarea dreptului la muncă, negându-se astfel dreptul la viață; au fost anulate prin lege contractele de ucenicie și cărțile de capacitate ale meseriașilor; s-a anulat dreptul la învățătură și la exercitarea profesiunilor dobândite prin școlarizare.

La 27 martie 1941, a intrat în vigoare Decretul-lege pentru trecerea imobilelor urbane evreiești în patrimoniul statului. Mareșalul considera această măsură ca fiind o dovadă a *“integrării poporului român în spiritualitatea naționalistă care străbate Europa, fixând temeliiile viitoare și sănătoase ale vieții națiunilor”*.

Conform aprecierii lui Mihai Antonescu, legea a fost concepută ca o reformă de importanță politică-națională, socială și economică: *“prin ea nu s-a urmărit doar interzicerea pentru totdeauna ca evreii să aibă drept de proprietate în România, ci și o restructurare a societății românești”*.

Legea i-a exceptat pe evreii care au fost răniți, decorați sau citați cu ordine de zi pentru acte de bravură în războaiele României sau pe descendenții celor căzuți în aceste războaie. Dar și aceștia puteau fi scutiți doar pe bază de Decret-lege adoptat de Consiliul de Miniștri.

Legile de românizare urmau în cascadă pe tot parcursul anilor 1941-1942, când au fost expropriate, pe lângă proprietățile rurale și urbane imobiliare,

industriile agricole, morăritul și industria de panificație, pădurile și industria forestieră, întreprinderile industriale de spirt, rafinăriile de alcool de orice fel, fabricile de medicamente ș.a. Au trecut în patrimoniul statului creanțele ipotecare, spitalele și casele de sănătate, numeroase proprietăți comunitare etc. Au fost suprimate drepturile de orice fel asupra subsolului, a materialelor lemnoase de orice natură.

Pentru românizarea proprietăților evreiești din Basarabia și Bucovina, a fost promulgată o lege specială, în septembrie 1941: toate bunurile evreiești au intrat în patrimoniul statului, fără somație sau alte formalități. Spre deosebire de Vechiul Regat și sudul Transilvaniei, aici au fost expropriate toate întreprinderile industriale și comerciale. S-a creat un *“cadru juridic”* și pentru exproprierea proprietăților mobile și imobile rămase de la evreii deportați în Transnistria, declarate prin lege *“bunuri părăsite”*; au fost înputernicite organisme statale speciale pentru administrarea lor.

Totuși, românizarea nu s-a înfăptuit în ritmul preconizat de guvernanți.

O lege generală de expropriere a tuturor întreprinderilor industriale și comerciale evreiești nu a fost promulgată. Cauzele au fost de natură economică și tehnico-organizatorică.

Românizarea comerțului și industriei însemna de fapt, în viziunea experților, clădirea unui nou așezământ, care trebuia să înceapă cu pregătirea elementului românesc atât din punct de vedere tehnic, cât și din punct de vedere al asigurării fondului de capital necesar preluării și dezvoltării întreprinderilor respective. Astfel, într-un documentar întocmit de Ministerul Economiei Naționale, la începutul anului 1942, se arăta printre altele: *“Nu se poate face o înlocuire de capitaluri. Comerciantul și industriașul nu pot fi creați în mod spontan. Complexitatea vieții economice, care se sprijină pe principiul continuității și echilibrului, nu permite folosirea aceleiași metode (în toate cazurile – n.n.) de românizare, întemeiată pe deposedarea evreilor. Înlăturarea acestora ar produce un grav dezechilibru în economia țării”*.

Centrul Național de Românizare

Pentru înfăptuirea *“operei”* de românizare, care implica măsuri economice și organizatorice, dar, nu mai puțin, și politico-administrative, trebuia creat un cadru instituțional corespunzător. Astfel, aveau un rol important de îndeplinit: Ministerul Economiei Naționale, Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale și, în special, Ministerul de Interne, care era chemat să acționeze în transpunerea acestui program, prin *“legea forței”*, și nu doar prin respectarea legii. Au fost create și organisme speciale, precum Direcția Românizării, Colonizării și Inventarului, Centrul Național de Românizare, înființat în mai 1941. Ca organism special pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, Centrul avea ca principală atribuție să facă din exproprierea bunurilor evreiești *“o mare reformă constructivă și întăritoare a elementului românesc”*.

Reorganizat de câteva ori pe parcursul celor aproape patru ani de existență, în esență menirea acestui organism nu s-a schimbat: a centralizat întreaga activitate de românizare; a organizat, condus și supravegheat lucrările

pentru luarea în primire a bunurilor trecute în patrimoniul statului; a administrat provizoriu aceste bunuri; a distribuit și lichidat bunurile evreiești, după normele stabilite de lege.

În relațiile cu populația evreiască, Centrul Național de Românzare s-a afirmat ca un organism represiv, polițienesc, cu drepturi discreționare asupra proprietăților evreiești; își întemeia activitatea pe administratori și giranți și recurgea masiv la serviciile unor denunțatori plătiți.

Ca instituție ce administra bunurile expropriate ale evreilor, C.N.R. devenea rentabil pentru stat, aducând un venit anual de peste două miliarde de lei, sumă ce provenea din arendarea și închirierea bunurilor expropriate.

Din prevederile Decretului-lege nr. 231, din 2 februarie 1944, referitoare la modul de repartizare a încasărilor realizate de Centrul Național de Românzare, rezultă rolul atribuit acestui organism într-o viitoare politică de investiții în regiunile colonizate, în etapa așa-zis constructivă a românzării vieții economice. Se preconiza crearea unui fond special pentru opera de colonizare a românilor în zonele cucerite.

Centrul Național de Românzare urma să *“lichideze”* bunurile evreiești prin vânzare, considerându-se această operațiune ca fiind o acțiune cu caracter de program, căci *“prin lichidare se obține realizarea programului constructiv de românzare a bunurilor.”*

Consecințele Decretelor-legi și ale dispozițiilor administrative generale pe baza cărora a fost promovată politica de românzare și de reglementare a stării de drept a evreilor în anii regimului antonescian au fost:

a) *Exproprieri patrimoniale.* Proprietățile evreiești (cele personale cât și cele comunitare) au intrat în patrimoniul sau sub controlul statului: bunurile expropriate urmând a fi lichidate prin transmiterea lor către românii etnici. S-au expropriat 3.178 de bunuri agricole totalizând 45.035 ha teren cultivat cu cereale, fânețe, livezi și vii. Aceste proprietăți au fost preluate chiar în prima zi după apariția legii cu întreaga avere mobilă, întregul inventar viu și mort, cu stocurile de cereale și nutrețurile aflate pe proprietățile expropriate; 331 de păduri, cu 47.455 ha cu toate construcțiile, instalațiile, uneltele, liniile de căi ferate; 99 de fabrici de cherestea; 323 de bunuri industriale, din care 260 de mori cu toate uneltele, cu întregul inventar viu și mort și cu toate stocurile de produse și materii prime; fabricile agricole de spirt, cu toate instalațiile, cu uneltele, cu întregul inventar viu și mort și cu toate stocurile de produse și materii prime; industriile forestiere cu toate mașinile, uneltele, inventarul viu și mort; 152 de vase și plutitoare, precum și 30.691 imobile urbane, reprezentând 75.385 de apartamente. Proprietățile imobiliare urbane au fost luate în posesie după șase luni de la Decretul-lege din martie 1941; proprietarii și chiriașii evrei au fost alungați din locuințele lor fără preaviz, fără respectarea termenelor contractuale.

În domeniul băncilor: au trecut în mâini românești: Banca de Credit Român și banca Timișoara, două din cele mai însemnate bănci. Rescont nu s-a mai acordat de către B.N.R. decât băncilor care lucrau cu românii.

În domeniul mării industrii: au trecut în mâini românești: Titan-Nădrag, Laromet, Uzinele Metalurgice Grivița, Industria fierului, Magazinele Unite de Fierărie, Țesătoria Iași, Zimmer, Soc. de telefoane și un mare număr de industrii mai puțin importante.

În domeniul comerțului: s-au românizat Galeriile Lafayette (Socec), Solavici, precum și toate magazinele importante de manufactură. S-au înființat diferite oficii de distribuire de materii prime precum: Orap, Odesfer, Oficiul uleiurilor vegetale, Oficiul de distribuire a lânii etc., care au repartizat aceste materii prime numai românilor etnici.

În industria petrolieră: s-au românizat Societatea Naphta Română, Apollon Petrol.

Românizarea comerțului și industriei a fost în parte susținută de Institutul de Credit Românesc, care a pus la dispoziția românilor capitalul necesar pentru preluări de la evrei și pentru înființarea de noi întreprinderi.

b) Excluderi și decăderi din alte categorii de drepturi decât cele de proprietate. Introducerea statutului de ghetou pentru toate categoriile de intelectuali; artiștii dramatici și lirici n-au mai avut voie să evolueze decât pe scene evreiești și cu repertoriu evreiesc. În noiembrie 1941 a fost elaborată o decizie ministerială privind desființarea matrițelor metalice ale discurilor de gramofon cu muzică de compozitori evrei sau în interpretarea soliștilor evrei. Au fost scoase din circulație circa 1.000 de nume de discuri. În noiembrie 1942 au fost afișate în toate librăriile și bibliotecile liste cu numele scriitorilor și dramaturgilor evrei. S-a interzis vânzarea operelor respectivilor scriitori. Cărțile autorilor evrei au fost scoase din toate bibliotecile publice. Au fost eliminați din activitate ziariștii evrei. Colegiul inginerilor a hotărât radierea inginerilor evrei care făceau parte din categoriile I și III și a celor din categoria a II-a înscriși după data de 9 august 1940. O măsură similară a fost luată și împotriva arhitecților, a medicilor, a avocaților ș.a. Excluderile din asociațiile și colegiile profesionale au însemnat și decăderea din dreptul de a exercita profesiunea.

c) Alte interdicții și limitări de capacitate. Oprirea prin lege a căsătoriilor mixte, în august 1940, a căpătat în special aplicabilitate în perioada de guvernare a regimului antonescian. S-a interzis convertirea la creștinism și schimbarea numelor.

Măsurile legiferate pentru reglementarea statutului evreilor vizau aspectele cele mai diverse ale vieții lor cotidiene: evreii n-au beneficiat de legea prelungirii contractelor de închiriere; plăteau chirii ridicate și puteau fi oricând evacuați din locuințele lor; nu aveau dreptul de a folosi aparate de radio-recepție, schiuri, biciclete, aparate de fotografiat, telefoane ș.a. S-a introdus interdicția de a ține personal casnic de religie creștină.

d) Regimuri speciale. Măsuri administrative. S-a instituit un control riguros asupra vieții comunitar-culturale.

În general, cultul mozaic a avut un statut special în comparație cu celelalte culte din România.

În decembrie 1941 a fost dizolvată Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din România, înființându-se Centrala Evreilor. Întreaga viață comunitar-culturală a locuitorilor evrei a fost subordonată controlului guvernului;

organizarea evreilor fiind admisă numai în conformitate cu dispozițiile guvernamentale.

Scoaterea evreilor din armată pe considerentul că a fi militar era o datorie de onoare a cetățeanului a fost dublată de introducerea regimului special de muncă obligatorie. Decretul-lege nr. 2068, din 20 iulie 1942, făcea precizarea că evreii prestează muncă obligatorie, spre deosebire de tineretul român care în scop educativ, face muncă obștească. Munca obligatorie a fost reglementată de Marele Stat Major al Armatei. Ea nu a fost retribuită. Îmbrăcămintea și întreținerea celor trimiși în detașamente de muncă obligatorie trebuiau asigurate de comunitatea evreiască. Nesupunerea la munca obligatorie în timp de război era pedepsită cu moartea și confiscarea averii; absența de la munca obligatorie era pedepsită cu deportarea în Transnistria, împreună cu familia celui care nu fusese găsit la muncă la un control inopinat.

Evreii cu titluri universitare au fost obligați să presteze 90 de zile de muncă obligatorie pe an, în domeniul specialității și pregătirii lor, timp în care primeau drepturile de soldă, hrană și întreținere convenite trupei. Conform Deciziei Ministerului Apărării Naționale din 28 decembrie 1943, titrații evrei întrebuințați în armată în cadrul muncii obligatorii pe timpul concentrării prelungite sau al războiului erau considerați asimilați în gradul pe care-l avuseseră pe timpul când făcuseră parte din cadrele armatei, salarizarea lor făcându-se potrivit dispozițiilor speciale date în acest sens.

În iunie 1943 au fost introduse, în general, unele înlesniri la angajarea titraților evrei în servicii publice.

Alte aspecte ale regimului special s-au referit la aplicarea pedepselor pentru infracțiunile comise de evrei. Decretul-lege pentru reprimarea faptelor ce puneau în primejdie existența și interesele statului, la articolul 16 se prevedea: *“când infracțiunile prevăzute prin prezenta lege sunt comise de evrei sau de persoane de altă origine etnică decât cea română ori de comuniști, pedeapsa se va dubla, fără a putea depăși maximum general”*. Printr-un Decret ulterior s-a prevăzut, numai pentru evrei, fixarea domiciliului obligatoriu celor condamnați la minimum 3 ani de închisoare sau 6 luni de internare în lagăre pentru anumite pedepse. Documentele vremii atestă că prin domiciliu obligatoriu se înțelegea deportarea, fără condamnare, a celui considerat infractor, împreună cu familia, pe Bug sau chiar dincolo de Bug. Dacă persoanele civile de origine etnică română cu cazier comunist erau internate în lagărul Tg. Jiu, evreii, în aceeași situație, au fost deportați în Transnistria. În general, evreii puteau fi deportați pe baza unui ordin ministerial sau al autorităților militare. Deosebit de periculos pentru securitatea vieții evreului de rând a fost regimul de ostatici introdus imediat după intrarea României în război.

Prin decizii ministeriale s-a introdus obligativitatea purtării stelei galbene. Ulterior, în urma intervenției personale a dr. W. Filderman la conducătorul statului, mareșalul Antonescu a hotărât abrogarea deciziei. Steaua galbenă a fost purtată, totuși, în unele localități din Moldova, la Cernăuți și în Transnistria.

Din ordinul conducătorului statului, evreilor le-a fost impus un regim special de alimentație: li s-a micșorat rația de pâine, ulei, zahăr, făină, mălai; plăteau mai scump pâinea; s-au introdus ore speciale când puteau să se

aprovizioneze în piețe; li s-a interzis dreptul de a călători fără autorizație, dreptul de a se opri temporar în altă localitate ș.a.

e) *Impozite speciale* au fost impuse prin decrete-legi, evreii fiind obligați să plătească: taxe militare, să predea stocuri de îmbrăcăminte (nouă, nepurtată) în raport cu venitul înscris în matricola fiscală pe anii 1940-1941. Obiectele puteau fi plătite în bani, stabilindu-se prețuri foarte ridicate pentru echivalarea efectelor. A fost instituit impozitul special de Reîntregire. Evreii l-au plătit împătrit. Din ordinul Comisariatului special pentru măsurile evreiești au fost instituite taxe mari pentru scutirea de muncă obligatorie, pentru bărbați și femei, taxe repetate de două ori pe an. S-au introdus și taxe speciale pentru scutirea de la curățirea zăpezii.

În martie 1943, sub amenințarea deportării în Transnistria în caz de refuz de plată, a fost impusă populației evreiești o contribuție specială de 4 miliarde lei, din care s-au achitat 700 de milioane.

Impozitele bănești și contribuțiile în bani sau pe care evreii trebuiau să le plătească se ridicau la sume uriașe, ceea ce a agravat procesul de pauperizare generală a populației evreiești.

O analiză sumară a legislației și ordinelor elaborate și aplicate pentru reglementarea statutului evreilor în anii regimului antonescian, în conjuncție cu politica ce a inspirat-o, pune în evidență intenția politică a întregului regim în legătură cu așa-zisa soluționare a “*problemei evreiești*”. Prin legile “*românizării*” s-a urmărit eliminarea treptată a populației evreiești din structurile sociale ale României moderne; prin legile care discriminau “*sângele evreiesc*” se concretiza o concepție de “*cast*” bazată pe ideologia rasismului politic; prin măsurile represive luate în general și în contextul stării de război în special s-a șters demarcația dintre dușmanul intern și extern, populația evreiască fiind asimilată dușmanului extern.

Lista alfabetică a unor profesii practicate de evrei, și restricțiile legislative intervenite în anii 1940-1944.

*Actori dramatici
și lirici*

Decizia nr. 42181 a Ministerului Cultelor și Artelor

- Tot personalul evreiesc de la Teatrele Naționale sau particulare, chiar nesubvenționate de stat, sau de la orice înjghebări sau formațiuni cu caracter artistic sau teatral, este exclus fără nici o excepție (art.1).
*Monitorul Oficial Partea I-a (în continuare MO.PI.)
nr. 211, 17 septembrie 1940.*

Antreprenori

Hotărâre

- Asociația Antreprenorilor de Lucrări Publice și Particulare hotărăște eliminarea membrilor evrei. *“Universul”, 10 octombrie 1940.*
- Arendași* *Decretul – Lege nr. 3347*
- S-au declarat nule deplin drept toate contractele de arendare, asociație și administrare între un proprietar neevreu și un arendaș, asociat sau administrator evreu. (art.10).
 - Arendașii proprietăților agricole trebuie să fie cetățeni români *de origine ariană*. (art.2) *MO.PI., nr. 233, 5 octombrie 1940.*
- Arhitecți* *Comunicat. 11 octombrie 1940*
- Societatea Arhitecților Români întrunindu-se pentru a serba jubileul de 50 de ani de existență, hotărăște eliminarea din Societatea a arhitecților evrei. *“Timpul” din 13 octombrie 1940.*
- Artiști plastici* *Comunicat*
- Sindicatul Artelor Frumoase exclude pictorii și sculptorii evrei sau cei căsătoriți cu evrei. *“Timpul”, 12 octombrie 1940.*
- Decret – Lege nr. 1811 1942*
- Corpul artiștilor plastici a decis că din acest Corp nu pot face parte cei care au cel puțin unul din părinți de sânge evreiesc și care nu sunt creștini sau eventual au trecut la creștinism după 9 august 1940. *MO.PI. nr. 142 din 22 iunie 1942.*
- Avocați* *Decret – Lege nr. 3487*
- Avocații evrei rămași în barouri nu mai pot presta servicii de orice natură ca: reprezentare în justiție, redactări de acte, consultații, etc.
- Decret – Lege nr. 3713*
- Se decretează că numai românii creștini pot fi membri în consiliul barourilor. *MO.PI., nr. 261, 7 noiembrie 1940.*
- Chimiști* *Comunicat*
- Asociația Generală a Chimiștilor din România exclude pe membri săi evrei. *“Cuvântul”, 17 octombrie 1940.*
- Comerț* *Măsuri de limitare a activității comerciale*
- Comunicat*
- Consiliul Uniunii Sfaturilor Negustorești hotărăște omogenizarea conducerii cu elemente române. *“Universul”, 29 septembrie 1940.*
- Hotărâre*
- Consiliul de Miniștri hotărăște a se retrage tuturor evreilor titlul de *“Furnizor al Curții Regale”*. Pe viitor

această onoare se va acorda numai comercianților creștini. *“Timpul”*, 4 octombrie 1940.

Comunicat

- Ministerul Educației Naționale a intervenit la Ministerul Economiei Naționale pentru ca acesta din urmă să oblige librăriile evreiești să-și schimbe emblemele și firmele, urmând a se menționa numai numele proprietarului și felul comerțului.

Decret – Lege nr. 3758

- Se anulează autoritățile de debite pentru vânzarea produselor monopolizate C.A.M. de evrei, independent de categoriile din Statutul Juridic, deținătorii autorităților urmând să lichideze cantitățile de produse ce posedă, în termen de 30 de zile (art.2). Sunt deci eliminați invalizii, văduvele și orfanii de război, evrei. *MO.PI., nr. 264, 10 noiembrie 1940.*

Regulamentul decretat de Ministerul Finanțelor

- Se stabilește că ofertanții pentru acordarea concesiunilor produselor monopolizate C.A.M., trebuie să fie cetățeni români, arieni. (art.9). *MO.PI., nr. 265, 11 noiembrie 1940.*

Hotărâre

- Camera de Comerț din București hotărăște desființarea comerțului ambulant al evreilor și înlocuirea tuturor reprezentanților de comerț evreiesc din ramura textilelor. *“Cuvântul”*, 4 decembrie 1940.

Decret – Lege nr. 655

- Se înființează ORAP, Oficiul Român pentru Aprovizionarea și Distribuția Produselor de Pielărie, care va colecta și repartiza pieile crude, va conserva și expedia pieile întreprinderilor interesate, va distribui produse semifabricate și va preda piei pentru furniturile militare și nevoile armatei și va *româniza industria și comerțul de pielărie.* (art.1).
- Comercianții și societățile evreiești de pielărie din fiecare județ nu vor primi cota de produse de pielărie maximalizată din cantitatea atribuită județului. (art. 24). *MO.PI., nr. 62, 14 martie 1941.*

*Compozitori,
Interpreți*

Decizia Direcției Generale a Teatrelor

- Orchestra Dinu Șerbănescu a fost suspendată pe timp de 10 zile pentru că la repetiții au fost găsiți doi muzicanți evrei. *“Timpul”*, 2 ianuarie 1942.

Decizie nr. 9126 Ministerul Propagandei

- Se desființează matrițele metalice ale discurilor de gramofon, cu imprimări ale compozitorilor evrei, în

termen de 105 zile de la data Deciziei, ele ne mai putând fi puse în vânzare după această dată. *MO.PI., nr. 270, 13 noiembrie 1941.*

Contabili

Hotărâre

- Corpul contabililor anunță excluderea din Corp a tuturor evreilor. Consecința excluderii este decăderea din exercițiul profesiei. "*Curentul*", 26 noiembrie 1941.

Corpul didactic

Decretul – Lege nr. 3438

- Personalul didactic și administrativ de origine evreiască (cei născuți din ambii părinți evrei sau numai tată evreu, indiferent de religie) sunt excluși din învățământul de stat, particular și confesional de toate gradele. *MO.PI., nr. 240, 14 octombrie 1940.*

Electricieni

Comunicat

- Asociația electricienilor autorizați din București elimină membrii evrei. "*Universul*", 7 octombrie 1940.

*Farmaciiști și
farmacii evreiești*

Decret – Lege nr. 3294, 3 octombrie 1940

- Se interzice arendarea farmaciilor și drogheriilor de orice categorie evreilor și se desființează, pe data apariției legii, contractele în curs (art. 1 și 4), proprietarii fiind obligați a lichida într-o lună raporturile cu arendașii. Evreii nu pot fi întrebuințați decât în farmaciile evreiești (art. 2). Dirigenții vor fi înlocuiți în termen de o lună precum și administratorii evrei. *MO.PI., nr. 231, 3 octombrie 1940.*

Medici și corp sanitar *Decret – lege nr. 3789, 15 noiembrie 1940*

- Medicii de religie mozaică sau creștinați și femeile medici de origine evreiască, fie că sunt creștinate sau căsătorite cu români, sunt excluși din Colegiul Medicilor (art. 39).
- *Medicii evrei vor îngriji numai bolnavi evrei.* (art. 42).
- Nu vor putea practica medicina în viitor decât evreii cetățeni români, care la data D.L. au fost înscriși în Colegiul Medicilor și dacă au fost stabiliți în România înainte de 1 iunie 1919 (art. 43).
- Medicii evrei vor fi obligați să poarte o insignă după modelul stabilit de Colegiu, și firma, rețetele și reclamele lor vor fi însoțite de inscripția "*medic evreu*" (art. 45 [i 53]).
- Se interzice medicilor evrei sau asociațiilor lor de a edita sau colabora la reviste sau publicații științifice sau profesionale.

Decret – Lege nr. 23325 al Ministerului Apărării Naționale

- Medicii, farmaciștii, inginerii și arhitecții evrei vor putea fi rechiziționați în armată pe timpul concentrărilor prelungite și războiului, fiind asimilați gradului avut și cu solda corespunzătoare (art. 1), adăugându-se la numele lor – ocupația (art. 2) și purtând semne distinctive, stele în 6 colțuri, pe hainele militare (art. 3). *MO.PI., nr. 37, 13 februarie 1941.*

Meseriași, ucenici

Hotărâre

- Ministerul Finanțelor dispune anularea brevetelor de băuturi spirtoase, aparținând evreilor, indiferent de categoria statutului juridic din care fac parte. *“Cuvântul”, 23 octombrie 1940.*
- Se suspendă înregistrarea contractelor de ucenicie ale ucenicilor evrei, anulându-se cele făcute după 16 noiembrie 1940. *MO.PI., nr. 303, 24 decembrie 1940.*

Decret nr. 75782, Ministerul Muncii

- Se interzice evreilor înregistrarea contractelor de ucenicie și eliberarea cărților de capacitate și brevetelor de meserie.
- Contractele de ucenicie între patronii evrei și ucenici români etnici, se vor înregistra de la caz la caz (art. 1).
- Cărțile de capacitate eliberate și preschimbate evreilor se anulează. *MO.PI., nr. 34, 10 februarie 1941.*

Decret nr. 97484, Ministerul Muncii

- Se anulează contractele de ucenicie în curs ale ucenicilor evrei, fie că patronii sunt evrei sau creștini, menținându-se cele ale ucenicilor români cu patroni evrei până la îndeplinirea stagiului sau încetarea funcționării patronului evreu (art. 1 al.1-2). *MO.PI., nr. 69, 22 martie 1941.*

*Militari evrei
de carieră*

Decret – Lege nr. 3984, privind statutul militar

- Au fost excluși toți evreii din armată, s-a specificat și eliminarea ofițerilor și subofițerilor activi a maiștrilor, submaiștrilor și agistelor, care s-au șters din controale. *MO.PI., nr. 287, 5 decembrie 1940.*

*Salariați de
orice categorie*

Decret – Lege nr. 3825

- Toate întreprinderile civile sau comerciale, de orice natură, aparținând persoanelor fizice sau persoanelor juridice, cu sau fără scop lucrativ, precum și asociațiile, fundațiile și stabilimentele de orice fel nu vor putea avea în serviciul lor salariați evrei, decât în condițiile prezentului Decret – Lege. (art. 1).

Se exceptează instituțiile evreiești cu caracter strict religios sau cultural. (*MO.PI., nr. 270, 16 noiembrie 1940*).

Scriitori

Hotărâre

- Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români decide eliminarea din sânul societății a tuturor scriitorilor evrei. "*Timpul*", 4 octombrie 1940.

Ziașiști

Hotărâre

- Federația Sporturilor anulează permisele de intrare, pe Arenele sportive, ale ziașiștilor evrei. "*Timpul*", 20 septembrie 1940.

Hotărâre

- Uniunea Ziașiștilor profesioniști elimină pe toți membrii săi evrei. "*Universul*", 27 septembrie 1940.